

ДОВГОСТРОКОВА СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ

ВСТУП ТА ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ

Реформування сфери культури є одним із головних завдань не лише гуманітарної політики, а й політики соціально-економічного розвитку України, побудови сучасної демократичної держави, що сповідує загальнолюдські норми й засади, зберігаючи свої самобутні традиції та культурно-історичні цінності. Широкі дискусії в професійному середовищі й громадянському суспільстві, висновки та напрацювання робочих та експертних груп, консультації та поради міжнародних експертів виявили численні проблеми в усіх галузях культурної сфери, які вимагають якнайшвидшого вирішення, щоб дати можливість здійснити ефективні й глибокі реформи. В пропонованому проекті Стратегії зроблено спробу визначити та запропонувати на обговорення головний напрямок змін культурної сфери протягом довготривалого періоду, а також План дій, де передбачено конкретні кроки на першому етапі реалізації Стратегії.

- Метою Стратегії є забезпечення провідної ролі культури у побудові майбутнього України, включаючи усі форми мистецтва, культурного самовираження, культурну спадщину та культурні індустрії.
- Стратегія наголошує на об'єднуючій та центральній ролі української культури в національному розвитку.
- Стратегія віддзеркалює культурне розмаїття, притаманне Україні, та націлена на об'єднання України за допомогою культури.
- Стратегія передбачає протягом десяти наступних років закласти підмурок нової культурної політики демократичної держави європейського рівня.

Стратегія розглядає досягнення 5 основних далекосяжних цілей:

1. Визнання центрального місця культури в загальнонаціональному розвитку та унікальності української національної ідентичності, на яку спирається українська культура.
2. Забезпечення державної підтримки культурного розмаїття України: всі громадяни України, незалежно від майнового статусу, походження,

місця проживання, статі мають рівне право на формування власної культурної ідентичності та її вираження.

3. Державна підтримка національного культурного продукту і провідної ролі митців та працівників культури у створенні, поширенні та збереженні національного культурного продукту.
4. Посилення ролі культури в соціально-економічному розвитку України.
5. Забезпечення підтримки інновацій, нових знань, креативних індустрій, що відповідають викликам XXI століття.

ПРИНЦИПИ

Стратегія будується на таких основних принципах та розрахована на десять років.

- Демократичність через розширення участі громадськості у прийнятті політичних рішень, реалізації програм і проектів, оцінці досягнутих результатів.
- Прозорість політичних рішень через систему публічних обговорень, громадських та експертних рад. Сприйняття інформації громадянами та перетворення її на знання є культурним актом. А отже, позбавлений дискримінації та обмежень доступ до образних, технічних і комунікаційних ресурсів, а також створення горизонтальних мереживних зв'язків є невід'ємною частиною Стратегії.
- Децентралізація у державному та галузевому управлінні культурою.
- Створення умов для стабільного і мирного існування є невід'ємним від стратегії культурного розвитку. Агресія, тероризм, утиски та дискримінація є виявом нетерпимості й мусять бути засуджені та викоренені.

СТРАТЕГІЧНІ ПРІОРИТЕТИ

- Модернізація системи фінансування та економічної підтримки культури. Забезпечувати державне фінансування культури, використовуючи необхідні механізми. Такі, зокрема, як пряме фінансування державних програм і послуг, підтримка приватних ініціатив шляхом субсидій та використання найновіших моделей підтримки, як от, мікрокредити, венчурні інвестиції тощо. Прийняття рішень про схвалення законодавчих норм, які б полегшували податкові стимули компаніям, що інвестують у культуру, за умови, що ці компанії поважатимуть державні інтереси.

- Створення інноваційних фондів, системи грантової підтримки, інвестиційних програм та програм пільгового кредитування.
- Модернізація управління галуззю культури через децентралізацію та кадрову оптимізацію.
- Система навчання шляхом запровадження нових навчальних курсів, а також навчання протягом життя.
- Розвиток культурного обміну, культурної дипломатії та каналів промоції національної культури.
- Сприяння створенню національного культурного продукту і формування цілісного інформаційно-культурного простору. Належна економічна оцінка створення і розповсюдження культурних продуктів – аматорських чи професійних, ремісничих чи промислових, авторських чи колективних.

МОНІТОРИНГ

Культурний розвиток спирається на багатьох представників суспільства. Головними принципами ефективного управління є прозорість інформації та громадська участь у формуванні культурної політики, прийнятті політичних рішень і оцінці програм і проектів. Стратегія в частині публічного контролю передбачає:

- Забезпечення і формування ефективних форм громадського контролю через систему наглядових, громадських та експертних рад і активного залучення засобів масової інформації.
- Розвиток мережі моніторингових або дослідницьких обсерваторій (центрів), особливо на регіональному рівні.
- Публічна звітність державних органів управління галуззю та бюджетних організацій культури.

РЕГІОНАЛЬНЕ І МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО

- Компліментарна субсидіарність – національна стратегія розвитку культури спирається на стратегії регіонального розвитку, які, в свою чергу узгоджують розширені повноваження в наданні культурних послуг і забезпеченні культурних прав громадян з національною культурною політикою.
- Підсилення інформаційно-культурних горизонтальних зав'язків між регіонами та всередині регіонів (містами, районами).

- Підтримка як державних так і недержавних ініціатив, що сприяють формуванню та просуванню іміджу України як країни з самобутньою історичною культурою та потужним креативним потенціалом.
- Створення спеціального інституту (Шевченка) з метою поширення української культури у світі та реалізації міжнародних програм.

НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ: ПЛАН ДІЙ

Реалізація Стратегії передбачає, як мінімум, два етапи. На першому етапі (2-3 роки), що має закласти необхідні передумови досягнення довгострокових стратегічних цілей, передбачається здійснення конкретних кроків у таких напрямках:

КУЛЬТУРНА СПАДЩИНА. Культурна спадщина, рухома й нерухома, свідчить про людську творчість і лежить в основі ідентичності народу. Культурне життя складається як зі здатності оцінювати та зберігати традиції, так і з можливості заохочення створення та новації внутрішніх культурних форм. На першому етапі реалізації Стратегії в галузі культурної спадщини передбачається:

- Прийняття нових редакцій законів України «Про охорону культурної спадщини», «Про археологічну спадщину», «Про музеї та музейну справу», прийняття законів «Про національний культурний продукт», «Про нематеріальну культурну спадщину» та ін.
- Децентралізація та посилення відповідальності у сфері охорони культурної спадщини, зокрема в частині охоронних та заповідних територій, архітектурних комплексів, пам'яток культури місцевого, регіонального, національного та світового значення.
- Підтримка та розвиток Інституту національної пам'яті.
- Визначення культури як базового елементу національної пам'яті через переосмислення значення і ролі культурної спадщини в розвитку суспільства.
- Доступ до інформації через розкриття архівів, які стосуються національного розвитку, національної культури. Оцифрування архівів для створення можливості широкого доступу до інформації, що стосується сфери культури.

МУЗЕЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ

- Системне реформування музейної галузі, музеї та заповідники мають стати відкритим універсальним простором, який об'єднує минуле, сучасне й майбутнє через виконання основних функцій за такими напрямками діяльності, як науково-дослідна, культурно-

освітня діяльність, комплектування музейних зібрань, експозиційна, фондова, видавнича, реставраційна, виставкова, пам'ятко-охоронна робота, а також діяльність, пов'язана з науковою атрибуцією, експертизою, класифікацією, державною реєстрацією та усіма видами оцінки предметів, які можуть бути визначеними як культурні цінності.

- Підвищення рівня державного і недержавного менеджменту у сфері охорони та збереження культурних об'єктів.
- Впровадження сучасних технологій в музейну діяльність, а саме інформаційних та інтелектуальних технологій, електронного обліку музейних колекцій та ін.
- Запровадження програм розвитку музейної справи.
- Стимулювання до постійного підвищення освітньо-професійного рівня через спеціальні премії, освітні програми, стажування фахівців між музеями різних регіонів так і за кордоном.
- Розвиток музейної педагогіки: створення музейних програм для дітей та дорослих, покликаних розвивати інтерес до історії, культури та мистецтва.

ТЕАТРАЛЬНА ДІЯЛЬНІСТЬ. Стратегія розвитку у галузі театру передбачає на першому етапі:

- Створення Інституту Театру з метою просування, популяризації, актуалізації сценічного мистецтва України. Збереження (архівування) надбань театру.
- Рівні можливості для державних і недержавних театрів.
- Створення вільних театральних майданчиків.
- Внесення змін до закону України «Про театральну справу», які відповідають викликам часу.
- Запровадження контрактної системи для керівних та творчих працівників.
- Удосконалення театральної-мистецької освіти.

РОЗВИТОК КІНО. Стратегія розвитку у галузі кінематографа передбачає на першому етапі:

- Удосконалення й оптимізація структури Держкіно відповідно до покладених завдань і розширення регуляторних функцій.
- Підтримка кіновиробництва і розповсюдження національних фільмів шляхом запровадження збору на розвиток кіно, податкових пільг, які

стосуються процесу кіновиробництва, як для вітчизняних, так і для зарубіжних виробників.

- Збереження, реставрація, відновлення, архівування, популяризація й активне поширення української кіноспадщини.
- Удосконалення освіти – як профільної з розширенням переліку спеціальностей, особливо середньої й допоміжної ланок, так і запровадження факультативних курсів з вивчення мистецтва кіно в системі загальної середньої освіти.
- Розвиток кіноринку: підтримка кінофестивалів, створення умов для динамічного розвитку кінотеатральної мережі, орієнтованої на роботу з вітчизняним кінопродуктом, запровадження належного контролю за дотриманням квот на вітчизняні кінофільми.
- Приділення особливої уваги розвитку прогресивних цифрових технологій та застосування їх в інноваційних підходах до розповсюдження і популяризації національного кіно.

БІБЛІОТЕЧНА СПРАВА ТА РОЗВИТОК ЧИТАННЯ. Стратегія розвитку у цій галузі передбачає на першому етапі:

- Створення нової архітектури інтегрованої бібліотечної мережі країни на основі універсального доступу та економічної доцільності.
- Підтримка програм заохочення читання через систему соціального партнерства.
- Внесення необхідних змін до закону України «Про бібліотечну справу» з метою, оновлення та поповнення бібліотечних фондів, залучення та заохочення читачів. Удосконалення нормативно-правової бази (у т.ч. впровадження стандартів бібліотечно-інформаційної галузі відповідно до міжнародних; створення системи гарантованого бюджетного фінансування для формування ресурсів і надання послуг).
- Інтенсивний розвиток та актуалізація документно-інформаційних ресурсів бібліотек на традиційних та електронних носіях і забезпечення доступу до них.
- Підтримка видавничої справи через систему спільних міжміністерських і міжвідомчих програм (Держтелерадіо, Міністерство освіти, Міністерство закордонних справ, Міністерство сім'ї, молоді та спорту, Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-

комунального господарства, Міністерство оборони, Міністерство економіки).

- Створення національної організації – Інституту Книги з метою просування української книги у світі та популяризації книжок і читання в Україні.

СУЧАСНЕ МИСТЕЦТВО. Стратегія розвитку у галузі сучасного мистецтва передбачає на першому етапі:

- Підтримка нових форм художнього самовираження.
- Запровадження системи грантової підтримки інноваційних та сучасних форм мистецького творення.
- Підтримка та стимулювання розвитку, популяризація та промоція сучасного образотворчого мистецтва шляхом грантових програм підтримки галерейної та музейної діяльності.
- Створення освітніх програм у галузі сучасного мистецтва.
- Підтримка митців та виконавців, індивідуальних і колективів, шляхом спеціальних грантових програм, премій, інформаційної підтримки. Запровадження системи творчих резиденцій.
- Підтримка мистецьких проєктів, ініційованих державними та недержавними організаціями культури, незалежними митцями та виконавцями, які спрямовані на створення, розвиток та популяризацію національного культурного продукту.
- Удосконалення системи авторського права з метою стимулювання митця та виробника національного культурного продукту.
- Підтримка міжнародного обміну та мобільності митців за кордоном і всередині країни.

МЕРЕЖА КУЛЬТУРИ. Стратегія розвитку відносно мережі організацій культури передбачає на першому етапі:

- Інвентаризація мережі закладів культури з метою з'ясування відповідності їх сучасним вимогам.
- Модернізація мережі закладів культури.
- Створення системи грантової підтримки для заохочення активних та успішних закладів культури і поширення кращих практик.

- Надання ширших можливостей закладам культури для ведення самостійної економічно-господарської діяльності не пов'язаної з прибутком.
- Запровадження контрактно-конкурсної системи для керівників.

НАУКОВО-ОСВІТНЯ ДІЯЛЬНІСТЬ. Стратегія розвитку культури в галузі науково-освітньої діяльності передбачає на першому етапі:

- Удосконалення професійно-мистецької освіти на всіх рівнях.
- Підтримка академічної музичної освіти.
- Створення нових освітніх програм у галузі сучасного мистецтва.
- Підтримка та розвиток галузевих науково-дослідних установ шляхом запровадження спеціальних програм грантової підтримки.
- Популяризація та підняття престижності галузевої науки.
- Гармонізація статистичних даних, індикаторів розвитку галузей культури з європейським та світовими стандартами та показниками (Євростат, ЮНЕСКО).
- Моніторинг виконання законів та програм у галузі культури шляхом підтримки та оприлюднення наукових досліджень.
- Розробка та запровадження спеціальних курсів з міжкультурного діалогу, творчого самовираження в середніх та вищих навчальних закладах.

КОМУНІКАЦІЙНО-СУСПІЛЬНА ДІЯЛЬНІСТЬ. Стратегія розвитку культури в цій галузі передбачає на першому етапі:

- Створення системи (мережі) комунікаційних майданчиків для обговорення з культурною і широкою громадськістю поточних проблем культурно-мистецького життя (громадський моніторинг).
- Налагодження ефективних і професійних інформаційних зв'язків між регіонами та в межах регіонів (горизонтальний рівень) для поширення інформації про культурні здобутки та надбання, культурну спадщину та сучасну творчість.
- Підтримка спеціальних комунікаційних каналів розповсюдження інформації про культуру в засобах масової інформації та заохочення журналістів, аналітиків та кореспондентів, які працюють у галузі культурного інформування.
- Розвиток форм державно-приватного партнерства в комунікаційній діяльності в галузі культури.

- Модернізація системи освітньо-культурних центрів в інформаційно-консультативні осередки (culture points).